

Son Dönem Alimlerinden Yusuf El Karadavi'nin "Güncel Meselelerde Fetvalar" Adlı Eserinde Zekata Bakış Açısı | Aslıhan Bayram

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2022-2023

GİRİŞ

İslam Düşünce Enstitüsü dönem ödevi olarak Yusuf el Karadavi'nin zekata bakış açısını ele almış bulunmaktayız, yapmış olduğumuz araştırmamızda ilk bölümde yaşadığımız çağda çok önemli yer tutan Karadavi'nin hayatına kısaca değindik. İkinci bölümde ise İslam'da zekatın ibadetinin ne olduğunu anlatmış olduk. Son olarak üçüncü bölümde ise Karadavi'nin zekata bakış açısını, zekat üzerine verdiği fetvaları ve zekat ile toplum- maslahatı ilişkisini anlatmış bulunmaktayız. Bu çalışmayı hazırlamamızdaki temel sebebimiz, günümüzdeki şartları ve yaşadığımız çağdaki dünya sistemini anlayıp, Müslümanların bir ibadet ve aynı zamanda da sosyal dengeyi sağlamak için yerine getirmiş olduğu mali sorumlulukların Müslümanlar açısından nasıl işe yaradıklarını ve modern düzende biz Müslümanların ayakta kalması ve güçlenmesine nasıl katkı sağlayacağına dikkat çekmektir çünkü Karadavi, Müslüman toplumlarının ve Müslüman devletlerinin, tüm düşmanlarına ve yıpratmalara rağmen ayakta kalabilmesi için ekonomik açıdan çok yönlü desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YUSUF EL KARADAVİ KİMDİR

Yusuf el Karadavi;

9 Eylül 1926 tarihinde Mısır'da doğan Yusuf el Karadavi. Mısır el Ezher üniversitesi derece ile bitirmiştir. Eğitim hayatını devam ettirerek, "Kur'an ve sünnet ilimleri" üzerine yüksek lisans tezini tamamlamış ve daha sonra da "Zekat" üzerine de doktora tezini bitirmiştir. Sayısız öğrenci yetiştirerek akademisyen kimliği ile de tanınmıştır. Hayatı hem ilmi hem de siyasi bir mücadele ile geçmiştir. Örneğin Mısır'da doğup büyüyen Karadavi, hayatının ileri dönemlerinde siyasi ambargolarla karşılaşacak ve Mısır'a girişi yasaklanacaktır, bu nedenden dolayı kendisi uzun yıllar Katar'da ikame etmiştir. Gençlik yıllarında İhvan-ı Müslim'in ile tanışmış, önder şahsiyetlerden birisi olan Hasan el Benna'dan derin bir biçimde etkilenmiş ve bu yolda gereken bedeli de ödemiştir.

Başta fıkıh olmak üzere İslami konular üzerine birçok eser veren, konferanslara, sempozyumlara katılan ve çeşitli dergilerde görüşlerini kaleme alan müellif, bu çalışmalarının yanı sıra önemli görevler de üstlenmiştir, bu görevlerden bazıları şu şekildedir; Dünya Alimler Birliği başkanlığını yürütmesi ve İslami İnternet sitesi İslamonline'ı yönetmesidir. [1] Aynı zamanda da 1997 yılında Avrupa Fetva ve Araştırma Kurulu'nun kurulmasını sağlamıştır. İbadetler konusunda ise zekat bahsi ile müstakil olarak ilgilenmiştir. [2] Son dönem çağdaş ulemeden olup, fıkıh alanında birçok eseri kaleme alan Karadavi, İslam coğrafyasında meşhur olmuş ve birçok eseri de Türkçe'ye tercüme edilmiştir. [3] Gerek ilmi faaliyetleri gerek vermiş olduğu fetvaları açısından ülkemizde lisansüstü tez ve makale yazımlarına konu olmuştur. Varoluş noktası daha çok fıkıh alanında olmuştur. Kendisi yaşamış olduğumuz dönemde Müslümanlar arasında çağdaş fetvaları ile bilinmektedir. Fetvalarında daima Müslümanların maslahatını gözetip, mutedil bir yol izleyen Karadavi, Hanefi mezhebi üzerine eğitim almasına rağmen mezheplere ittiba konusunda mezhep üstü bir anlayışı gözetmiştir. Çünkü bu anlayış, Müslümanlar için teysir (kolaylık) olacaktır. kendisi buna inanmaktadır. [4] 26 Eylül 2022 yılında, 96 yaşında vefat etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ZEKAT İBADETİ NEDİR

Zekat, İslam'ın beş şartından biri olup, akıllı, baliğ ve tam mülkü olan her Müslüman üzerine farz, [5] mahiyeti, kimlerin ne miktarda verebileceği, yükümlülük şartları ve malda aranan şartları, nasslar ile belirli olan bir ibadettir. [6] Araştırmamız gereği biz burada yükümlülük şartları ve malda aranan şartları değil, zekatın kimlere verilebileceği kavramlarının Karadavi tarafından nasıl anlaşıldığını incelemekteyiz. Malın tezkiye yöntemlerinde biri olan aynı zamanda da sosyal bir ibadet olan zekat daha önceki semavi dinlerde de farz olduğu gibi İslam dininde de farz bir ibadettir.

Kur'an-ı Kerim'de namazdan sonra en çok zikredilen bu ibadet, kişinin elindeki malın sadece kendisine ait olmadığını, toplumsal bir sorumluluk bilincini aşıladığını ve burada diğer Müslüman kardeşlerinin [7] [8] de hakkı olduğunu göstergesidir.

Kur'an-ı Kerim'de geçen "Yoksullar, düşkünler, amiller, müellefe-i kulüb, köleler, borçlular, fi sebilillah, ibnü's sebil" [9] ayetinde zekatın verilebileceği yerler belirlenmiştir. Klasik fıkıh geleneğinde asırlardır uygulanı gelen zekat ibadeti, bu şekilde uygulanmıştır. Kur'an, sünnet ve icma ile sabit olan zekat ibadetin üzerinde ısrarla durulmasında da birçok hikmetler mevcuttur. [10] Zekat ibadetinin fayda sağlaması sadece kendi ile sınırlı olmayıp aynı zamanda Müslüman kardeşinin haklarını gözetmek, ülkenin gelir dağılımına katkı sağlamak, Müslümanlar arasında ülfet sağlamak, birlik beraberlik ile dayanışmayı arttırmak ve zengin-fakir arasındaki uçurum farkını azaltmak gibi pek çok sosyolojik ve ekonomik faydası da bulunmaktadır. [11] Zekat bahsi konusunda müstakil eserler de kaleme alan Karadavi, bu konunun üzerinde detaylıca durmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUSUF EL KARADAVİ'NİN ZEKATA GENİŞ BAKIŞ AÇISI

1. Karadavi'nin zekat kapsamını geniş tutması;

Yusuf el Karadavi, zekatın verilebilecek yerlerini daha da geniş tutup, burada toplumun maslahatının düşünülmesini ve İslam toplumunun güçlendirilmesini temel almıştır. Zekat ve sadaka gibi mali ibadetler konusunda genel olarak verdiği fetvalar incelendiğinde günümüz şartlarına ve mali durumlarına bakıp Müslüman toplumunun daha güçlü hale gelmesi ve Müslümanların sosyal hayatta varlıklarının daha da belirgin olmasını düşündüğünden, zekat ibadetinin verilebilecek yerlerini dar yani sınırlı tutmamıştır. Karadavi, Müslümanların medya, bilim, teknoloji, ordu, mühimmat, üretim, İslami -siyasi bir parti vb. olarak ya da toplumsal hayatta herhangi bir konum için desteklenmeleri gerektiğini ısrarla vurgular. [12] Çünkü tüm bunlar Müslüman camianın hayatta var olma savaşidir.

Müslüman bir toplumun fertleri kendilerini sadece dini yaşayışa hapsetmeyerek, ülkesinin gelişimi, ilerlemesi ve uluslararası alanda var olabilmesi için çalışıp çabalamaları gerekmektedir. Müslümanların dinlerini rahatça yaşayabilmeleri için ekonomik açıdan güçlü olmaları gerekmektedir zira eğer güçlü olamazlar ise gayrimüslim altında ezileceği aşikardır.

Günümüz problemlerini göz önüne alan Karadavi, tüm bu gelişmeleri ölçüp tartmıştır. Bu yüzden dinimizin bir emri olan da zekat ibadetinin verilebilecek yerlerini daha da geniş tutarak Müslüman toplumun kalkınması gerektiğini insanlara her daim vurgulamıştır. Yaşadığımız dönem şartlarını da göz önünde bulunduran Karadavi zekatı aynı zamanda bir cihat olarak da değerlendirmiştir. Kuran-ı Kerim'de Tevbe suresi 60. ayette zekatın verilebileceği yerler zikredilirken bunlardan bir tanesi de "fi sebilillah"tır yani Allah yolunda olanlara verilecek kimselerdir, işte bu verilebilecek insanları sadece savaşa katılan mücahitler ile sınırlandırmayıp, bugünkü şartlardaki Müslümanları kuvvetlendirmekte bir cihattır, demiştir. [13] Kastetmiş olduğu durum, cihat ile kıtal kavramlarının aynı anlama gelmediğini, kıtalin sadece cihatın bir parçası olduğunu ve İslam dini için cihat etmek fiilin daha farklı yollarla da yapılabileceğini söylemektedir. Bir askerin cihadı savaşa gidip ülkesinin sınırlarını gayrimüslimlere karşı korumak olabileceği gibi bir alemin, mütefekkirin ise cihadı ise elindeki kalem ile olabilmektedir çünkü küffara karşı her alanda mücadele gerekmektedir. Müslümanların yazacağı eserler, makaleler, tezler, söyleyeceği fikirler, Dünya basınında yer alacağı görüşler, yapacağı çalışmalar da Karadâvi'ye

göre bir cihat kapsamındadır. Çünkü herkes kendi yeteneği, bilgisi, ilgisi olduğu alanda Müslümanlar arasında birlik olup küffara karşı bir mücadeleye girişmiştir. Allah'ın dinine sahip çıkmak cihattır.

Yukarıda anlattığımız üzere Karadavi, örneklerini verirken gerekirse bir kitabın yayınlanması Müslümanların kuvvetini arttıracak ise zekat buralarda da kullanılabilir. İşte bu anlattıklarımız zekata geniş bakış açısı ile baktığını gösterir. Yani kısacası cihat kavramının çerçevesini daha geniş tutmaktadır. Zekat ibadeti ile alakalı bu sadece verdiğimiz örneklerden birkaç tanesidir ancak bilindiği üzere klasik fıkıh geleneğinde mevzubahis olan ayette [14] cihat kavramı , kıtal olarak anlaşılmıştır. Yusuf el Karadavi'nin klasik fetvalardan daha farklı bir yol izleyerek mütesahil davranmasının nedenlerini anlamak için onun fetva verirken hangi durumları göz önüne aldığını bilmek gerekir. Nitekim konunun anlaşılabilmesi için içtihat konusunu nasıl ele aldığı önemli bir meseledir. [15] Sözü geçen durumla alakalı kendi yazmış olduğu müstakil bir eseri de mevcuttur. İslam'ın dünyaya tekrardan hakim olabilmesi, Müslümanların tekrar ayağa kalkabilmesi, baskı ve zulme karşı dur, diyebilmesi için Müslümanlar arasında sosyal ekonomik dengeleri eşitlemeye çalışan zekatın doğru yerlerde kullanılması gerekmektedir. Bu yüzden de önemli bir eseri olan Fıkhu'z zekat' da ayrıntılı olarak anlatmıştır.

Karadavi'nin birkaç görüşünü vermenin yanı sıra kısaca klasik fıkıh geleneğinde zekat ibadeti için verilen yerlerin şartlarına değinmek gerekir. Akıllı, baliğ ve belirli bir miktar zenginliği bulunan Müslüman bir kimsenin, ibadet olduğu bilincine vararak niyet edip zekatını verirken dikkat etmiş olduğu birkaç husus olacaktır mesela klasik fıkıh geleneğinde zekat verecek kişi zekatını kurumlara, kuruluşlara, insanlar için ortak kullanım alanı olan yol, köprü, hastane, okul vb. alanlara veremez. Zekatın gerçekleştirilmesi için "temlik" işlemi olmalıdır. Yani zekatı veren kişinin, mal elinden tamamen çıkıp karşıdaki vereceği kişiye tamamen ait olması gerekmektedir. Zekat, kurum ve kuruluş gibi yerlere değil şahsa verilmelidir. Halkın zekatı verme işleminde aracı olmak isteyen Diyanet İşleri Başkanlığı zekatı dağıtım işleminde buna dikkat etmektedir, şahsa ulaşımı önemlidir.

2. Karadavi'nin zekat üzerine vermiş olduğu fetvalar; [16]

- Kanser hastalarının ilaçlarını temin için zekat verilebilir
- İhtiyaç sahibi gayrimüslime zekat verilebilir.
- İslam'ı öğretmekle meşgul olan hocalara zekat verilebilir
- Zekat malları vakıfların projeleri için kullanılabilir
- Hisse senedi sahibi kimseye zekat verilebilir
- İslami uydu kanallarına zekat verilebilir
- İnsan haklarını müdafaa için açılan davalara zekat verilebilir
- Seçimlerde Müslüman adaylara zekat verilebilir
- Gezici tıbbi ekip zekat mallarından kiralanabilir
- Okul, hastane, su kuyusu, yol vb. zekat malları verilebilir
- Evsiz kalmış köylüler için zekat verilebilir

3. Maslahat nedir;

Maslahat; salah kelimesinden türetilir ve lügatte "uygunluk" "iyi olana ulaşma" anlamlarına gelir. İslam hukukunda bir ilke haline gelen maslahat, yararlı olanı alır ve zararlı olandan uzaklaşır. [17] Mecelle'de "Celbi menfaat def-i mefasit" kalıbı ile bilinen bu ilke, dünden bugüne verilecek fetvalarda önemli yer edinmiştir. [18] On dört asırdır uygulanan İslami kurallar kıyamete kadar da uygulanacağı düşünüldüğünde her çağın gereksinimleri ve gereklilikleri farklı olacaktır.

İşte tam burada maslahat devreye girmektedir çünkü İslam hukukunda bir meseleye cevap aranırken önce aslî delillere bakılır daha sonra da sorulara cevap aranırken toplumda verilen cevabın ne kadar yararlı olduğu ile ilgilenilir. Yaptığımız bu araştırmada bu başlığı açmamızın nedeni Yusuf el Karadavi'nin modern dönemde verdiği fetvalara bakıldığında her daim maslahatı ön planda tutmuş olmasıdır. Eğer yeni çözüm Müslümanların yararına olacak ise daha önce verilen klasik fetvalara aykırı olsa da çağın şartları gereği önemli olabilir.

Amelî mezhepler açısından daha önceki asırlarda verilen klasik fetvalar ile şu anda yaşamakta olduğumuz modern çağda verilen fetvalar karşılaştırılarak incelenebilir bu ikisinin mukayesesinden verilmiş olan fetvalardaki yıllar veya asırlar içerisindeki değişim görülebilir, bu da önemli bir araştırma konusu olur. Başka bir önereceğimiz araştırma konusu ise yapmış olduğumuz ödevde, incelediğimiz Yusuf el Karadavi gibi günümüzde veya yakın çağda yaşamış olan İslam ulemasından fetva vermeye ehil şahısların, teknolojinin veya modernleşmenin de getirmiş olduğu birçok yeniliğe karşı nasıl fetva verdikleri incelenebilir. Zaman- Fetva -Ulema üçlüsü iyi bir öneri olabilir.

4. Karadavi'nin fetva verme metodunda toplum maslahatını ön plana alması;

Yaptığımız çalışma gereği Yusuf el Karadavi'nin fetva verirken neleri esas aldığını kendi eliyle yazmış olduğu kitaplarda görmekteyiz. Modern dönemde fetvaların ele alınışını anlamak, işimizi kolaylaştıracaktır. Özellikle üzerinde durduğu konu "fıkının yenilenebilirliği" ve günümüzdeki döneme uygulanabilirliğidir. Klasik fetva kitaplarına bakıldığında çağımızın problemleri ile alakalı cevaplar görülememektedir. Dolayısıyla içtihadı dayalı hükümlerde fetvanın değişilebilirliği söz konusu olmaktadır. Dünün çözümleri, bugünün problemlerini tam olarak karşılamazsa Mecelle 39. maddede de geçtiği üzere "zamanın değişmesi ile hükümlerin değişmesi inkar olunamaz" kaidesi bu konuyu ele alır. Yusuf el Karadavi'ye değinip de fetvanın değişilebilirliğine değinmemek olmazdı. [19]

Ameli mezheplere ittiba konusunda kendisine birçok eleştiri de yöneltilen Karadavi , asrın gerektirdiği yeni meselelerde fetva verilirken İslam'ın daha kuşatıcı olması gerektiğini savunur. Verdiği fetvalar incelenirken öncelikle onun fetva verilirken acaba sünni-ameli mezheplere gerek var mıdır, sorusu sorulmalıdır. [20] Bu konuda görüşlerine eleştiri yöneltilmesinin sebebi ise, hakk mezheplere ayrı ayrı mukalıt olmak yerine mezhep üstü bir bakış açısı sergilemek gerektiğini ileri sürmesidir. Mezhep üstünde bir tavır sergilemek "dinde kolaylığı sağlamaktadır" ve Müslüman açısından daha uygulanabilir görüşünü savunmaktadır. [21]

Eserinde günümüzde fetva verme usulünü üçe ayıran Karadavi şöyle anlatmaktadır; bu üç gruptan bir tanesi eksik ve kusurları bilerek halâ geçmiş kaideleri savunanlar, bunlardan ikincisi eksiği ve kusurları bilerek tamamen yeniyi benimseyenler, bir de bu ikisinin ortası olup eksikleri ve kusurları bilerek geçmişte kaidelerden faydalı olanı alıp yeniliğe de karşı olmayarak yenilik fikrine de açık olanlardır. Daha önce geçtiği üzere Karadavi'nin daimi olarak orta yolu benimsediğini söylemiştik. [22] Değişen ve gelişen şartlar göz önüne alınmalıdır eğer göz önüne alınmazsa adil davranılamaz. Geçmişte verilen fetvalar ile günümüzde verilen fetvaların değişilebilirliğine bir örnek gösterecek olursa; verilmiş eski fetvalarda kadının camiye gitmesi yasaklanmışken günümüzde kadınların çarşıya, pazara, üniversiteye, seyahate vb. yerlere rahatça gidebilmelerinden dolayı artık yasaklanmaması gerektiğini söylemiştir bu gibi birçok örneği de veren Yusuf el Karadavi, zaman ve mekanın önemi ile fetva arasındaki ilişkiyi açıklamak istemiştir. [23]

Yukarıda da anlatmış olduğumuz gibi Tevbe/60. ayette zekatın verileceği yerlerden bir grup olan "fi sebiliillah" kavramında yine toplum maslahatını ve Müslümanların menfaatini düşünerek genişletmişti. Yusuf el Karadavi, Hz. Muhammed(a.s)'in "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız" hadisi şerifini ilke edinmiş bulunmaktadır, bunun neticesi de fetvalara yansımıştır. Bu konuyu iyice anlayabilmek için fetva ve maslahat ile alakalı yazılan akademik çalışmalar incelenebilir. Kendisine sorulan sorulardan bir tanesi de mescitlerin var olduğu bir yerde mescit yaptırabilmek için zekat kullanılabilir mi sorusuna, İslami davetin daha da yaygınlaşması için Hristiyan, Yahudi veya komünistlerin görüşlerini karşı sarf etmek de zekat kapsamındadır, hatta bu durumda zekatı bu şekilde kullanmak daha fayda sağlayacak, demiştir. [24] Bu fetvasından da anlaşılacağı üzere vermiş olduğu

öncelik yine toplum maslahatıdır.

Yusuf el Karadavi, yazmış olduğu eserinde zamanın ve mekanın değişmesi ile birlikte fetvanın da değişilmesini savunanları birkaç isimle örneklendirmiştir; bu isimlerden birkaçı İbn'ül Kayyim el-Cevziye, Malikilerden Karafi, Hanefilerden İbn-i Abidin'dir. Tabii bu şahsiyetler buradaki değişimin ve güncellenmenin örf üzerindeki önemine dikkat çekmiştir. [25]

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışmada, dikkati son dönem Çağdaş ulemamızdan olan Yusuf el Karadavi'nin asırlardır süregelen zekat ibadetinin klasik fıkıh anlayışı dışında nasıl değerlendirildiğini görmüş ve değerlendirmiş olduk. Araştırmamızdan yola çıkarak bir öneri verecek olursak, o da yaşamış olduğumuz bu çağda zekat ibadetinin ve aynı zamanda sosyal ve ekonomik bu faaliyetin eğer çalıştığımız, Yusuf el Karadavi gibi geniş düşünen ve zekatın verilecek yerlerini daha da kapsayan, alimlerin görüşlerini de incelemek ve bu doğrultuda günümüz dünyasında zekatın verilebileceği yerleri tekrar göz önüne almak olacaktır, bunun yanı sıra da iktisat açısından Müslümanlara faydasının ne olduğunu araştırmak gerekmektedir. İslam ekonomisinde zekat faaliyeti ile alakalı çalışmalar yapılmış olsa da burada zekatın günümüzdeki geniş anlamıyla etkisini araştırmak gerekir, belki de zekat ibadetinin daha şümul olduğu ortamda Müslüman devletlerinin ekonomik açında daha refah bir seviyede olacağı görülecektir.

Aynı şekilde verebileceğimiz başka bir öneri de, asrın, yeniliğin, teknolojinin ve benzeri günlük yaşamın değişmesi ile birlikte İslam dinindeki bazı kaideler, şartlara göre güncellenebilir mi, alanı genişletilebilir mi veya daraltılabilir mi olduğu bir araştırma söz konusu olabilir, nitekim bu araştırmamızda gördük ki Karadavi, yaşamış olduğumuz modern çağı dikkate almıştır ve görüşlerini bu yönde ortaya koymuştur. Bu durum göz önüne alındığında fıkıh şartlara göre güncellenebilir meselesi devreye girer mi? Sorusu sorulabilir. Modern dönemde verilen fetvalar incelendiğinde varmış olduğumuz sonuç, çağın gerektirdiği problemlerin dikkate alındığı ve fetva vermeye ehil insanların bu durumu göze alarak yöneltilen sorulara cevap verdiğidir. Zamanın ve zeminin değişmesi ile birlikte fıkıhın güncellenebilirliği araştırılması ve üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

KAYNAKÇA

DR.YAŞAR YİĞİT, MEHMET KESKİN , DOÇ.DR. İSMAİL KARAGÖZ "Zekat İlmihali" 2.baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013

KARADAVİ, YUSUF EL, "Güncel Meselelere Fetvalar", çeviri, Ahmet Aydın, Nida yayınları, birinci baskı , İstanbul, 2019

KARADAVİ, YUSUF EL, "Tavsiyeler", hazırlayan, Ferhat Özbadem, Festival yayıncılık, İstanbul, 2016

EDİTÖR, "İslam İbadet Esasları", Grafiker yayınları, Ankara, 2016

KARADAVİ, YUSUF EL , "Disiplin İle Esneklik Arasında Fetva", tercüme, Ahmet Çetinkaya, Nida yayınları, İstanbul, birinci baskı, 2019

MÜTEVELLİ HEYET, "İlmihal 1 İman ve İbadetler" Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 24.baskı, Ankara, 2016

EKİNCİ, EKREM BUĞRA, "İslam Hukuku Umumi ve Hususi Hükümler" Arı Sanat Yayınevi, üçüncü baskı, İstanbul, 2018

KÖSE, SAFFET, "İslam Hukukuna Giriş" Hikmetevi yayınlar, on altıncı baskı, İstanbul, 2021

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yusuf_el-Karadavi

[1] https://tr.wikipedia.org/wiki/Yusuf_el-Karadavi [2] bkz. "Fıkhu'z Zekat" [3] bkz. Nida Yayıncılık. [4] Hasan Uyar , "İlim ve Mücadele ile Geçen Bir Ömür Yusuf el Karadavi" Enderun, 22/2022 , syf 90-96. [5] Ekinci, Ekrem Buğra, " İslam Hukuku Umumi ve Hususi Hükümler" , 268. [6] DİB, İlmihal 1 İman ve ibadetler, 426-427-428-429-430-431-432-433-434-435. [7] İmam Züfer dışında Hanefi mezhebine göre gayrimüslime zekat verilemez. [8] <https://sorularlaislamiyet.com/gayri-muslimlere-fitre-ve-zekat-verilir-mi> [9] Kuran-ı Kerim Tevbe/60. [10] Editör, İslam İbadet Esasları, 197. [11] DİB , Zekat İlmihali, 69. [12] Feride Elif Özer, "Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkhi Tercileri", Bingöl Üniversitesi, 2022, 86. [13] Erkoç, H., & CANDAN, A. Yusuf El-Karadâvî'nin Fıkhü'z-Zekât Eseri Bağlamında "Fî Sebîlillâh" Kavramı. Van İlahiyat Dergisi, 8(13), 193-216. [14] Tevbe/ 60. "fi sebilillah" kavramı [15] Feride Elif Özer, "Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkhi Tercileri", Bingöl Üniversitesi, 2022 [16] Karadavi, Güncel Meselelerde Fetvalar İbadetler, çev. Ahmet Aydın 93- 188. [17] <https://islamansiklopedisi.org.tr/maslahat> [18] Köse, Saffet, "İslam Hukukuna Giriş" 108. [19] Köse, Saffet, "İslam Hukukuna Giriş" 230. [20] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 19. [21] Özer, Feride Elif. (2022) Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkhi Tercihleri. [22] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 53. [23] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 74-75. [24] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 141. [25] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya

[1] https://tr.wikipedia.org/wiki/Yusuf_el-Karadavi

[2] bkz. "Fıkhu'z Zekat"

[3] bkz. Nida Yayıncılık.

[4] Hasan Uyar , "İlim ve Mücadele ile Geçen Bir Ömür Yusuf el Karadavi" Enderun, 22/2022 , syf 90-96.

[5] Ekinci, Ekrem Buğra, " İslam Hukuku Umumi ve Hususi Hükümler" , 268.

[6] DİB, İlmihal 1 İman ve ibadetler, 426-427-428-429-430-431-432-433-434-435.

[7] İmam Züfer dışında Hanefi mezhebine göre gayrimüslime zekat verilemez.

[8] <https://sorularlaislamiyet.com/gayri-muslimlere-fitre-ve-zekat-verilir-mi>

[9] Kuran-ı Kerim Tevbe/60.

[10] Editör, İslam İbadet Esasları, 197.

[11] DİB , Zekat İlmihali, 69.

[12] Feride Elif Özer, "Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkhi Tercileri", Bingöl Üniversitesi, 2022, 86.

[13] Erkoç, H., & CANDAN, A. Yusuf El-Karadâvî'nin Fıkhü'z-Zekât Eseri Bağlamında "Fî Sebîlillâh" Kavramı. Van İlahiyat Dergisi, 8(13), 193-216.

[14] Tevbe/ 60. "fi sebilillah" kavramı

[15] Feride Elif Özer, "Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkhi Tercileri", Bingöl Üniversitesi, 2022

[16] Karadavi, Güncel Meselelerde Fetvalar İbadetler, çev. Ahmet Aydın 93- 188.

[17] <https://islamansiklopedisi.org.tr/maslahat>

[18] Köse, Saffet, "İslam Hukukuna Giriş" 108.

[19] Köse, Saffet, "İslam Hukukuna Giriş" 230.

[20] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 19.

[21] Özer,Feride Elif. (2022) Yusuf el Karadavi'nin İbadetler Alanındaki Fıkı Tercihleri.

[22] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 53.

[23] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 74-75.

[24] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya 141.

[25] Karadavi, Disiplin ile Esneklik Arasında Fetva, çev.. Ahmet Çetinkaya